

Ἡ Νέα Μέθοδος ὡς ἐφαλτήριο ψαλτικῆς ἐνότητας

Ὁμιλία κατὰ τὴν ἐπετειακὴ συνάντηση βυζαντινῶν χορωδιῶν ποῦ διοργάνωσε ὁ πανελλήνιος σύνδεσμος ἱεροψαλτῶν, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης 200 ἐτῶν ἀπὸ τὴν καθιέρωση τῆς νέας μεθόδου ἀναλυτικῆς σημειογραφίας
Ἀθήνα, 13 Μαΐου 2015

«Ψαλμὸς γαλήνη ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης [...] Ψαλμὸς φιλίας συναγωγός, ἔνωσις διεστώτων, ἐχθραϊνόντων διαλλακτῆριον. **Τίς γὰρ ἔτι ἐχθρὸν ἠγεῖσθαι δύναται μεθ' οὗ μίαν ἀφήκε πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν;** Ὡστε καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, τὴν ἀγάπην, ἡ ψαλμωδία παρέχεται, οἷονεὶ σύνδεσμόν τινα πρὸς τὴν ἔνωσιν τὴν συνωδίαν ἐπινοήσασα, καὶ εἰς ἑνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμύζουσα. Ψαλμὸς δαιμόνων φυγαδευτήριον, τῆς τῶν ἀγγέλων βοήθειας ἐπαγωγὴ ὄπλον ἐν φόβους νυκτερινοῖς, ἀνάπαυσις κόπων ἡμερινῶν· νηπίοις ἀσφάλεια, ἀκμάζουσιν ἐγκαλλώπισμα, πρεσβυτέροις παρηγορία, γυναιξὶ κόσμος ἀρμοδιώτατος. Τὰς ἐρημίας οἰκίζει, τὰς ἀγορὰς σωφρονίζει· εἰσαγομῆνοις στοιχειώσις, προκοπτόντων αὐξήσις, τελειομένων στήριγμα, Ἐκκλησίας φωνή. Οὗτος τὰς ἑορτὰς φαιδρύνει, οὗτος τὴν κατὰ Θεὸν λύπην δημιουργεῖ. Ψαλμὸς γὰρ καὶ ἐκ λιθίνης καρδίας δάκρυον ἐκκαλεῖται· ψαλμὸς τὸ τῶν ἀγγέλων ἔργον, τὸ οὐράνιον πολίτευμα, τὸ πνευματικὸν θυμίαμα...»

Ὁ μέγας Βασίλειος, στὴν ὁμιλία του «εἰς τὸν πρῶτον ψαλμόν» [PG 29, 212-3], συμπυκνώνει ἄριστα τὸ μήνυμα καὶ τῆς ἀποψινῆς μας σύναξης, μιᾶς ψαλτικῆς σύναξης, μιᾶς σύναξης ψαλτῶν· κι εἶναι ὁ λόγος του τόσο καταγιγιστικὰ παραθετικὸς ὄντως ἀφοπλιστικὸς· λέει¹:

«Ὁ ψαλμὸς γαληνεύει τὶς ψυχές, τὶς βραβεύει μὲ εἰρήνη, καθησυχάζει τοὺς θορύβους, τὰ κύματα τῶν λογισμῶν. Μαλακώνει τὴν τάση τῆς ψυχῆς γιὰ θυμὸ, τὴν σωφρονίζει. Ὁ ψαλμὸς συσφίγγει τὴ φιλία· ἐνώνει τὰ χωρισμένα· συμφιλιώνει τοὺς ἐχθρούς. **Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρεῖ ἐχθρὸ τοῦ ἐκείνου μὲ τὸν ὅποιον ἔνωσε καὶ συνύψωσε τὴ φωνή του πρὸς τὸν Θεό;** Ἡ ψαλμωδία χορηγεῖ τὸ μέγιστο ἀγαθόν, τὴν ἀγάπην· ἐπινοήθηκε ὡς συνδετικὸς κρίκος μιᾶς ἀπόλυτης ἔνωσης· τῆς ἀπὸ κοινοῦ ψαλμωδίας ποῦ συναρμονίζει τὸν λαὸ μέσα ἀπὸ τὴ συμφωνία ἑνὸς χοροῦ. Ὁ ψαλμὸς τρέπει σὲ φυγὴ τοὺς δαίμονες, ἐφελκύνει τὴ βοήθεια τῶν ἀγγέλων· εἶναι ὄπλο στοὺς φόβους τῆς νύκτας, ἀνάπαυση στοὺς κόπους τῆς ἡμέρας· ἀσφάλεια γιὰ τὰ νήπια· κόσμημα γιὰ τοὺς ἀκμαίους στὴν ἡλικία ἄνδρες· παρηγορία γιὰ τοὺς πρεσβυτέρους· στολίδι πλουμιστό, ἀπόλυτα ταιριαστό γιὰ τὶς γυναῖκες. Κατοικίζει τὶς ἐρήμους, σωφρονίζει τὶς συγκεντρώσεις· εἶναι ἡ βάση γιὰ τοὺς ἀρχαίους, ἡ αὐξήση ὧσων προκόπτουν, τὸ στήριγμα τῶν τελείων, ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ψαλμὸς λαμπρύνει τὶς γιορτές, ἀλλὰ καὶ προξενεῖ τὴν κατὰ Θεὸν λύπην, διότι ὁ

¹ Ἡ μετάφραση εἰλημμένη κατὰ βάση ἀπὸ τὴν τῆς Σοφίας Καρακασίδου [καταχωρισμένη στὸ Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (ΕΠΕ), Μ. Βασιλείου Ἔργα 5, Θεσσαλονίκη 1974, σσ. 15, 17], μὲ ἐπιμέρους δικές μου ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον τροποποιήσεις.

ψαλμός ακόμη και πέτρινη καρδιά κάνει να δακρύσει. Ο ψαλμός είναι τὸ ἔργο τῶν ἀγγέλων, τὸ οὐράνιο πολίτευμα, τὸ πνευματικὸ θυμίαμα. Ἦταν σοφὴ ἡ ἐπινόηση τοῦ διδασκάλου, ποὺ θέσπισε νὰ ψάλλουμε καὶ συγχρόνως νὰ μαθαίνουμε τὰ ὠφέλιμα! Ἔτσι χαράσσονται βαθύτερα τὰ διδάγματα στὶς ψυχές μας. Γιατὶ μάθημα ποὺ γίνεται μὲ βία χάνεται, ἐνῶ τὸ εὐχάριστο καὶ χαρίεν ἀποτυπώνεται παραμόνιμα στὶς ψυχές μας».

Πρὸς παρόμοιο εὐχάριστο καὶ χαρίεν «μάθημα» μᾶς συγκάλεσε ὁ παλαίφατος πανελλήνιος σύνδεσμος ἱεροψαλτῶν «Ρωμανὸς ὁ μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός», σωματεῖο οἱ ἐπικεφαλῆς τοῦ ὁποῦ ὄραματίζονται τὸν ὄντως σύνδεσμο, τὸν (κατὰ τὸν ποιητὴ μοναχὸ Κοσμᾶ) «συνδέοντα ἡμᾶς τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης», ἓνα ὄραμα ποὺ ὀλόθυμα προσυπογράφουμε ὅλοι οἱ ἀπόψε ἐδῶ συμμετέχοντες, οἱ καὶ «πολυτρόπως ὁμότροποι τῇ θεῖα τέχνῃ προσκαρτεροῦντες».

Το συν, μας συνέχει...

Κι εἶναι εὐκαιρο νὰ ὑπομνησθεῖ ἐδῶ, κατ' αὐτὴν τὴν ἀπὸ τὸν σύνδεσμο τῶν ἱεροψαλτῶν καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ τῆς ἀγάπης συνδέσμου προοπτικὴ διοργανούμενη ἐπετειακὴ συνάντηση, ὅτι **σύνδεσμοι** ἐπίσης ὀνομαζόταν κάποτε κι ἓνα ἰδιαίτερο σημάδι τῆς ψαλτικῆς σημειογραφίας, οἱ (κατὰ τὴν Προθεωρία τῆς Παπαδικῆς) «*δύο ἀπόστροφοι, οἱ σύνδεσμοι*», ποὺ σ' ἓνα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον μεταβυζαντινὸ θεωρητικογράφημα [ΕΒΕ 968, φφ. 35-7^ν] περιγράφονται, γλαφυρότατα ἀλλὰ καὶ διδακτικότατα, ὡς:

«*δύω ἀπόστροφοι <ποῦ> ἀνταμώθησαν καὶ ἔγιναν ἓνα πρόσωπον, καθὼς δύο ἄνθρωποι <ποῦ> ἐστάθησαν ἔμπροσθέν σου καὶ ἔψαλαν μίαν φωνὴν καὶ δὲν δύνασαι νὰ εἴπῃς ὅτι ἐτοῦτοι οἱ δύο ἄνθρωποι δύο φύσεις ἔχουσιν, ἀλλὰ μίαν· καθὼς ἐγράφη διὰ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· καὶ πάλιν, πᾶσα ἡ φύσις τῶν ἀγγέλων ὑμνεῖ καὶ δοξάζει τὸν ζῶντα θεὸν καὶ ὄχι αἱ φύσεις τῶν ἀγγέλων [...] ἀμὴ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὅλοι μιᾶς φύσεως, ὅμως ἔχουσι καὶ αὐτοὶ πολλαῖς προαίρεσιν· ἤγουν, εἶναι δύο ἄνθρωποι, ὅπου ἔχουν μίαν φύσιν, καὶ ὁ ἓνας εἶναι πονηρὸς καὶ ὁ ἄλλος εἶναι ἀγαθός, ἤγουν δίκαιος· ἐπειδὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ δίκαιοι μίαν φύσιν ἔχουσι· καὶ δύο ἀδελφοὶ ἅγιοι, ὅπου κατοικοῦν ἀντάμα, δὲν ἔχουν ταύτην τὴν ἰσότητα, ἤγουν οἱ δύο ἀπόστροφοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ὁ ἓνας τιμιώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ἴσια ἔχουσι καὶ εἶναι εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς τὴν δύναμιν καὶ εἰς τὴν φύσιν· καὶ ποία εἶναι ἡ φύσις ἀπὸ τοὺς δύο ἀποστροφους· ἡ κατάβασις· τὸ λοιπὸν, ἐπειδὴ ἔχουσι μίαν φύσιν, τί ἐπῆραν διὰ τὴν φωνὴν ἐκείνην· τὴν ἀργίαν καὶ τὴν τιμὴν· τὴν ἀργίαν μὲν, ὅτι εἶναι ἰσασμένη καὶ ἰσόχρονος ἡ μία φωνὴ μετὰ ἀργίας μὲ δύο φωνὰς χωρὶς ἀργίαν· ἀμὴ τὴν τιμὴν ὅπου ἔχουν οἱ δύο ἀπόστροφοι δὲν τὴν ἔχει ἄλλο σημάδιον· καὶ ποία εἶναι ἡ τιμὴ τους· ἡ τιμὴ τους εἶναι ὅτι τὰ ἄλλα σημάδια καθ' ἓνα ἔχει ἐνέργειαν ἐδικὴν του· ἄλλο μὲν ἔχει φωνὴν χωρὶς ἀργίαν, ἄλλο δὲ ἔχει ἀργίαν χωρὶς φωνὴν, ἄλλο δὲ οὔτε φωνὴν ἔχει οὔτε ἀργίαν, εἰ μὴ μόνον χειρονομίαν· ἀμὴ οἱ δύο*

ἀπόστροφοι, ἐὰν καὶ ἔγιναν ἓνα πρόσωπον, ἀλλὰ ἔχουν καὶ φωνὴν καὶ ἀργίαν καὶ χειρονομίαν».

Αναλογιστεῖτε το, παρακαλῶ, παμφίλτατοι καὶ μουσοπάτακτοι συνάδελφοι: σημάδι τῆς βυζαντινῆς παρασημαντικῆς χαρακτηρίζεται σύνδεσμοι καὶ παραλληλίζεται πρὸς «δύω ἄνθρώπους ὁποῦ μίαν φύσιν ἔχουσιν»· προσομοιάζεται δέ (κατὰ τὸ ψαλμικὸ [132,1]: «Ἴδου δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό»), προσομοιάζεται – λέγω– μὲ «δύω ἀδελφούς ἀγίους, ὁποῦ κατοικοῦν ἀντάμα, ἀπὸ τούς ὁποίους δὲν εἶναι ὁ ἓνας τιμώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ἴσια ἔχουσι καὶ εἶναι εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς τὴν δύναμιν καὶ εἰς τὴν φύσιν».

Ὅστε δὲν θὰ ἠχήσει ὑπερβολικὴ ἢ ἀνέρευση ἢ (ἀναγκαστικὰ ὑπαινικτικὴ) ἀποψινὴ μου ἀναφορὰ στὴ «**Νέα Μέθοδος ὡς ἐφαλτήριο ψαλτικῆς ἐνότητας**». Καθὼς συνήθως μᾶς ἀπασχολοῦν τὰ ἱστορικὰ ἢ τὰ τεχνικὰ δεδομένα τῆς λεγόμενης μουσικῆς μεταρρύθμισης, τὴ διακοσιοστὴ ἐπέτειο ἀπὸ τὴν παγίωση τῆς ὁποίας συνεχίζουμε οἱ ἀπανταχοῦ θιασῶτες τῆς ψαλτικῆς νὰ ἐορτάζουμε, διαλανθάνει ἴσως τῆς προσοχῆς μας ὅτι ἡ πεμπτοσύνη τῆς παπαδικῆς τέχνης εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐνότητα. Μία προσεκτικότερη ἀνάγνωση τῆς ἀκόλουθης χαρακτηριστικῆς περικοπῆς τῆς (μὲ ἡμερομηνία 25 Νοεμβρίου 1815) πατριαρχικῆς «προκήρυξης», πού δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ *Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος* τῆς Βιέννης τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1816², βεβαιώνει τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές:

«Τρεῖς γὰρ τῶν ἐν Βασιλευούσῃ ἐξ ἐπαγγέλματος Μουσικῶν, ὃ τε Ἱερολογιώτατος ἐν διακόνοις κύρ Χρῦσανθος, ὁ Μουσικολογιώτατος Λαμπαδάριος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κύρ Γρηγόριος, καὶ ὁ Μουσικολογιώτατος κύρ Χουρμούζιος, ὁ μὲν πρῶτος περὶ τὸ θεωρητικὸν τῆς Μουσικῆς μέρος, εἴπερ τις ἄλλος, διὰ μακροῦ χρόνου καὶ πόνων πολλῶν ἐνασχοληθείς, καὶ ἐπιστημονικῶν ιδεῶν ἐγκρατῆς, Ἑυρωπαϊοῖς τε Μουσικοῖς ὁμιλήσας διδασκάλους, καὶ τούτων, ὅσα τῷ εἰσαγωγικῷ συμβάλλεται μέρει, συλλεξάμενος, οἱ δὲ περὶ τὸ πρακτικόν, τὴν παράδοσιν φαιμέν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀσματικῆς τέχνης, καλῶς ἠσκημένοι, καὶ ἰδία φιλοπόνησιν σπουδῆ ἀξιολόγους προσθήκας ταῖς Μουσικαῖς αὐτῶν κτησάμενοι ἐπιδόσειν, ὁμοῦ

² Γρ. Θ. Στάθης, «Διακήρυξις [ἀποσταλείσα μὲ Πατριαρχικὴ Ἀπανταχοῦσα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ C, κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ἢ Μάιον τοῦ 1815. "Περὶ τῆς Νέας Μεθόδου τῆς Μουσικῆς Τέχνης καὶ περὶ συστάσεως τοῦ κοινοῦ Μουσικοῦ Σχολείου"]», ΜΟΥ.Σ.Α., *Μουσικὸ περιοδικὸ τῶν φοιτητῶν τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Ἀθήνας*, ἔτος πρῶτο, τεῦχος 1^ο, Ἀθήνα 1995, σσ. 27-8. Αντωνίου Χατζοπούλου, *Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ παιδεία στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 19^ο καὶ 20^ο αἰῶνα*, Ἀλεξανδρούπολη 2001 [ἀνέκδοτη διδακτορικὴ διατριβή· μὲ τὴν εὐγενῆ παραχώρηση τοῦ συγγραφέως], σ. 363. Φροντίδι τοῦ τελευταίου, τὸ ἴδιο κείμενο καταχωρίσθηκε πρόσφατα (2014) καὶ σὲ φυλλάδιο πού κυκλοφορήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη (ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Δέκρων) ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰς τὴν Πόλιν ... ἡ ψαλτικὴ τέχνη», σ. 2.

συνελθόντες, θεωρητικὴν ἅμα καὶ πρακτικὴν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραῆς Μουσικῆς διδασκαλίαν συνέταξαν, καὶ μέθοδον παραδόσεως νέαν ἐξεῦρον ...».

Ἄς προσέξουμε ἰδιαίτερα ἐκεῖνο τό: «*ὁμοῦ συνελθόντες*», πού (ὅπως ἔχει ἤδη παρατηρηθεῖ³) ὑποδηλώνει εὐγλωττα ὅτι «τόσο ἢ διατύπωση τοῦ συστήματος ὅσο καὶ ὁ σχεδιασμός τῆς μεθόδου συζητήθηκαν, ἀποφασίστηκαν καὶ ὑλοποιήθηκαν κατὰ τὴν κοινὴ (καὶ ἐπαναλαμβανόμενη, ὅπως μπορεῖ νὰ ὑποθέσει κανεῖς) συνάντηση τῶν τριῶν δασκάλων».

Νὰ σημειωθεῖ πάντως ὅτι εἶναι ἐξαιρετικὰ λεπτὴ ἢ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ ἀφενὸς μὲν τοῦ σαφέστατα παραπάνω περιγραφόμενου συνδέσμου πρὸς ἔνωση, τῆς συνωδίας πού συναρμύζει εἰς ἑνὸς χοροῦ συμφωνίαν, ἀφετέρου δὲ μιᾶς ψαλτικῆς ὁμογενοποίησης, μιᾶς ἐρμηνευτικῆς ὁμοιομορφίας ἐπιδιωκόμενης μέσῳ μιμητικῆς ταύτισης· ἐνῶ τὸ πρῶτο ἀποτελεῖ τὸ «ὄντως ἐφετόν», τὸ δεύτερο εἶναι ἰδεολογικὰ προβληματικὸ καὶ καλλιτεχνικὰ στεῖρο· ἢ ρίζα ἀνάλογων ζητημάτων, πού μέχρι σήμερα ἀπασχολοῦν τὸν κλάδο μας, μπορεῖ ἴσως νὰ ἀνιχνευθεῖ σὲ (ἀπὸ ὑπερβάλλοντα καὶ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλο) παρανόηση ὅσων σημειώνονται σχετικὰ ἤδη στὴ συνοδευτικὴ (καὶ συνδημοσιευόμενὴ μὲ τὴν παραπάνω πατριαρχικὴ «προκήρυξη») «Ἐγκύκλιον Ἐπιστολὴ» τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου⁴ ἐκεῖ, μεταξὺ ἄλλων, ὑπογραμμίζεται ὅτι:

«Ἡ μέθοδος αὕτη, τὴν ὁποῖαν ἐφεῦρον, καὶ ἐπενόησαν οἱ διαλαμβανόμενοι τρεῖς ἀξιέπαινοι ἄνδρες, ὑπερβαίνει τὰς τῶν παλαιῶν παραδόσεων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἶναι ἢ μόνη ἀκριβής, καὶ φωτιστικὴ, καὶ ἀρίστη ἐξηγοῦσα θεωρητικῶς ἅμα καὶ πρακτικῶς τὰ μέλη καὶ σχήματα τῶν φωνῶν, καὶ δεικνύουσα καλῶς τὰ σημεῖα τῶν χρόνων, καὶ ἐνὶ λόγῳ, ὅσα αἱ μέθοδοι τῶν παλαιῶν παραδόσεων δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσωσιν ἐπὶ δέκα καὶ εἴκοσι χρόνους, αὕτη ὑπόσχετα νὰ κατορθώσῃ ἐν διαστήματι χρόνου ἑνός, καὶ νὰ ἀναδείξῃ τὸν οἰκεῖόν της μαθητὴν ἱκανόν, ὥστε ἕκαστον μάθημα, κατ' αὐτὴν γεγραμμένον, νὰ δύναται μὲ μικρὰν τινα καὶ ὀλίγην καθ' ἑαυτὸν μελέτην νὰ τὸ ψάλλῃ ἀπαραλλάκτως μὲ τὸν ἀσματογράφον καὶ ποιητὴν, χωρὶς νὰ τὸ διδαχθῇ ὑπ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ αὐτὰ ὅλα, χωρὶς ὅλως νὰ παρεκτρέπηται ἢ μέθοδος ἀπὸ τὸ σεμνὸν ἐκεῖνο καὶ ἐναρμόνιον μέλος, τὸ πρὸς κατάνυξιν καὶ συντριβὴν καρδίας ἐντέχνως πεποιημένον, καὶ παρὰ τῶν πρώτων ἐκείνων ἱερῶν μελωδῶν καὶ διδασκάλων παραδεδομένον, καὶ χωρὶς νὰ παρειαγάγῃ φωνῶν καὶ σχημάτων νεωτερίσματα».

³ Χάρη Ξανθοῦδάκη, «Τὸ Μέγα Θεωρητικὸν τοῦ Χρυσάνθου καὶ οἱ γαλλικὲς πηγές του», *Ὁ Ἐραμιστής* 26 (2007), σ. 144.

⁴ Αντωνίου Χατζοπούλου, *δ.π.*, σσ. 365-6. «Εἰς τὴν Πόλιν ... ἢ ψαλτικὴ τέχνη», *δ.π.*, σ. 4.

Ἡ ἱστορία δείχνει ὅτι ἐκεῖνο τὸ «ἀπαράλλακτως» τῆς πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου κατανοήθηκε μᾶλλον ὑπὸ ἐξαιρετικὰ στενῆ ἔννοια, μὲ ἄμεσο ἀποτέλεσμα τὴν (προϊόντος του χρόνου, καὶ ὡς μὴ ὠφελε) ὀλονέν καὶ ἐντονότερη ἀνάδειξη ἐνὸς πολωτικοῦ διπόλου. Εἶναι ἐνδεικτικὸ ὅτι ἤδη στὴν Κρηπίδα τοῦ Φωκαέως [Κωνσταντινούπολις 1842] τὸ ἴδιο ἐπίρρομα κατανοεῖται περαιτέρω ὑπὸ τῆ σημασία μιᾶς «κανονικῆς καὶ σταθερᾶς ὁμοιότροπης ἐρμηνείας»· διαβάζουμε ἐκεῖ [σ. 96-7]:

«Οἱ ἐφευρέται τῆς νέας Μουσικῆς μεθόδου παρατηρήσαντες, ὅτι αἱ περισσότεραι δυσκολαὶ εἰς τὴν πρόοδον τῆς παλαιᾶς Μουσικῆς προήρχοντο ἀπὸ τὰς συμβολικὰς αὐτῆς γραμμὰς καὶ θέσεις, καὶ ἀπὸ τὴν ἀκανόνιστον σημασίαν τῶν μεγάλων σημείων καὶ παράθεσιν, ἐπεχειρίσθησαν ὅλαις δυνάμεσι, νὰ ἐξομαλύνωσιν αὐτὰς τὰς δυσκολίας, καὶ νὰ μεταβάλωσι τὴν τέχνην εἰς ἐπιστήμην· διὸ καὶ ἐξακριβώσαντες μετ' ἐπιστάσις τὴν μεταξὺ τῶν χαρακτήρων διαφορὰν καὶ ἐξηγήσαντες αὐτοὺς ἐγχρόνως μετεποίησαν τὴν ἀνισότητα εἰς ἰσότητα δώσαντες εἰς αὐτοὺς μίαν κανονικὴν καὶ σταθερὰν ὁμοιότροπον σημασίαν· ὥστε ὁ αὐτὸς χαρακτήρ εἰς διάφορα μαθήματα νὰ γίνηται σημαντικὸς τοῦ αὐτοῦ μέλους· καὶ καθὼς εἰς τὰς διαλέκτους ἢ κυρία σημασία τῶν ὄρων προξενεῖ σαφήνειαν καὶ καθαρότητα, οὕτω καὶ εἰς τὰς διαλέξεις τῆς Μουσικῆς ἢ ὁμοιότροπος σημασία τῶν χαρακτήρων εἰς κανονικὴν ἐξηγήσιν ταχθεῖσα, ἥτις καὶ ὀρθογραφία λέγοιτο τῆς Μουσικῆς, θέλει προξενήσει ἀναντιρρήτως δύο μεγάλα καλὰ εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τούτου τοῦ συστήματος [...] θέλει <πρῶτον> ἐννοοῦσιν ὀρθῶς καὶ ψάλλουσιν εὐκόλως τὰ διάφορα ποικίλα μέλη ὅλων τῶν Μουσικῶν βιβλίων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, καθὼς παρ' αὐτῶν ἐξηγήθησαν· ὁμοίως καὶ τὰ μέλη πάντα τῶν νεωτέρων ἐκκλησιαστικῶν μουσικῶν [...] θέλει <δεύτερον> γείνη καταληπτὸν καὶ σαφές εἰς αὐτοὺς καὶ χωρὶς διδασκαλίας, καὶ εἴ τι ἄλλο μέλος ἐκκλησιαστικὸν ἢ ἐξωτερικὸν νεώτερον ἤθελε παρουσιασθῆ εἰς αὐτοὺς, καὶ θέλει ψάλλουσιν αὐτὸ ἐν εὐκολίᾳ οὕτως ὀρθῶς καὶ ἐντελῶς, καθὼς καὶ οἱ παραδοθέντες αὐτὸ μὲ ἀκρίβειαν, κατὰ τὴν ἔντεχνον συμπλοκὴν τῶν χαρακτήρων».

Πρέπει ἐμφαντικὰ νὰ ἐπισημανθεῖ ὁ κίνδυνος αὐτῆς τῆς ἀντίστροφης πορείας, πού ἀντὶ τοῦ συνδέσμου μιᾶς ἀπόλυτης ἔνωσης, πού μαλακώνει τὴν ψυχὴ, συσφίγγει τὴ φιλία, ἐνώνει τὰ χωρισμένα, θὰ μᾶς ὀδηγοῦσε σὲ ψαλτικὸ «βόθυνο» [Μτθ. 15,14]. Ὁ (ἐκ τῶν τριῶν) σοφομουσικολογιώτατος διδάσκαλος κύρ Χρῦσανθος μᾶς ἔχει ἀρχῆθεν δώσει τὸ ὀρθὸ μῆνυμα, στὴν ἀκόλουθη (μᾶλλον παραγνωρισμένη, δυστυχῶς) περικοπὴ τοῦ Μεγάλου Θεωρητικοῦ του [Τεργέστη 1832, σ. LIV-LV⁸¹], μὲ τὴν ὁποία καὶ θὰ καταστρέψω ἀπόψε ἐδῶ τὸν λόγο:

«Νῦν οὖν ἡ Μουσικὴ προσφέρεται τοῖς φιλομούσοις, καθὼς ἤρξατο ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μαζὴ μὲ τὰς προόδους, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἕως τοῦ νῦν. Καὶ φυλάττει μὲν τὰ πρῶτα καὶ παλαιὰ μέλη, ἄπτεται δὲ καὶ τῶν νεωτέρων· καὶ μεταχειρίζεται μὲν χαρακτήρας τοὺς παλαιούς, ὅσοι εἶναι εὐχρηστοί, προσapéκτησε δὲ νεωστὶ καὶ

τινας, ὅσοι ἦσαν ἀναγκαῖοι. Τί λοιπὸν εἶναι; παλαιὰ ἢ νέα; Οὔτε παλαιά, οὔτε νέα· ἀλλ' ἡ αὐτὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς τετελειωμένη».

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗΣ